

ISSN 2224-5294

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Abay Kazakh National
Pedagogical University

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

1 (329)

JANUARY – FEBRUARY 2020

PUBLISHED SINCE JANUARY 1962

PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА құрметті мүшесі

Балықбаев Т.О.

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

экон. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Баймұратов У.Б.**; филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Есім Г.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қирабаев С.С.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қошанов А.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нәрібаев К.Н.** (бас редактордың орынбасары); филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сәбікенов С.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сүлейменов М.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сатыбалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Әбжанов Х.М.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбусейтова М.Х.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Байтанаев Б.А.**; филол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жақып Б.А.**; фил. ғ. докторы, проф., академик НАН РК **Қалижанов У.К.**; филол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Қамзабекұлы Д.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Қожамжарова Д.П.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академик **Қойгелдиев М.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Құрманбайұлы Ш.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таймағанбетов Ж.К.**; социол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Шәукенова З.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Дербісәлі А.**; саяси. ғ. докторы, проф., **Бижанов А.К.**, тарих ғ. докторы, проф., **Кабульдинов З.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қажыбек Е.З.**

Р е д а к ц и я к е н е с і:

Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Белостечник Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Велиханлы Н.** (Азербайжан); Тәжікстан ҰҒА академигі **Назаров Т.Н.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рошка А.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Руснак Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Муратов Ш.** (Әзірбайжан); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Сафарова З.** (Әзірбайжан); э. ғ. д., проф. **Василенко В.Н.** (Украина); заң ғ. докт., проф. **Устименко В.А.** (Украина)

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабарлары. Қоғамдық және гуманитарлық ғылымдар сериясы».

ISSN 2224-5294

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.)

Қазақстан республикасының Мәдениет пен ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитетінде 30.04.2010 ж. берілген № **10894-Ж** мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 500 дана.

Редакцияның мекенжайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28; 219, 220 бөл.; тел.: 272-13-19, 272-13-18
<http://soc-human.kz/index.php/en/arhiv>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2020

Типографияның мекенжайы: «NurNaz GRACE», Алматы қ., Рысқұлов көш., 103.

Главный редактор

Почетный член НАН РК

Т.О. Балыкбаев

Редакционная коллегия:

докт. экон. н., проф., академик НАН РК **У.Б. Баймуратов**; докт. филос. н., проф., академик НАН РК **Г.Е. Есим**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **С.С. Кирабаев**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **А.К. Кошанов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **К.Н. Нармбаев** (заместитель главного редактора); докт. филос. н., проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **С.Н. Саби-кенов**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **М.К. Сулейменов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **Х.М. Абжанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.Х. Абуseitова**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **Б.А. Бай-танаев**; докт. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Жакып**; докт. филол. н., проф., академик НАН РК **У.К. Калижанов**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **Д. Камзабекулы**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **Д.П. Кожамжарова**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **М.К. Кой-гельдиев**; докт. филол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ш. Курманбайулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.К. Таймаганбетов**; докт. социол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **З.К. Шаукенова**; д. филол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **А. Дербисали**; доктор политических наук, проф., **Бижанов А.К.**; доктор ист. наук, проф., **Кабульдинов З.Е.**; доктор филол. н., проф., член-корр. НАН РК **Қажыбек Е.З.**

Редакционный совет

академик НАН Республики Молдова **Г. Белостечник** (Молдова); академик НАН Азербайджанской Республики **Н. Велиханлы** (Азербайджан); академик НАН Республики Таджикистан **Т.Н. Назаров** (Таджикистан); академик НАН Республики Молдова **А. Рошка** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **Г. Руснак** (Молдова); чл.-корр. НАН Азербайджанской Республики **Ш. Мурадов** (Азербайджан), член-корр. НАН Азербайджанской Республики **З.Сафарова** (Азербайджан); д. э. н., проф. **В.Н. Василенко** (Украина); д.ю.н., проф. **В.А. Устименко** (Украина)

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия общественных и гуманитарных наук.

ISSN 2224-5294

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10894-Ж, выданное 30.04.2010 г.

Периодичность 6 раз в год

Тираж: 500 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28; ком. 219, 220; тел. 272-13-19, 272-13-18

<http://soc-human.kz/index.php/en/arhiv>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2020 г.

Адрес типографии: «NurNaz GRACE», г. Алматы, ул. Рыскулова, 103.

Chief Editor

Honorary member of NAS RK

Balykbayev T.O

Editorial board:

Doctor of economics, prof, academician of NAS RK **Baimuratov U.B.**; doctor of philosophy, prof, academician of NAS RK **Esim G.E.**; doctor of philology, prof, academician of NAS RK **Kirabayev S.S.**; doctor of economics, prof, academician of NAS RK **Koshanov A.K.**; doctor of economics, prof, academician of NAS RK **Naribayev K.N.** (deputy editor-in-chief); doctor of philosophy, prof, academician of NAS RK **Nyssanbayev A.N.**; doctor of law, prof, academician of NAS RK **Sabikenov S.N.**; doctor of law, prof, academician of NAS RK **Suleymenov M.K.**; doctor of economy, prof, academician of NAS RK **Satybaldin S.S.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Abzhanov H.M.**; doctor of history, prof, corresponding member of NAS RK **Abuseitova M.H.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Baitanaev B.A.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Zhakyp B.A.**; doctor of philology, prof, academician of NAS RK **Kalizhanov U.K.**; doctor of philology, prof, academician of NAS RK **Hamzabekuly D.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Kozhamzharova D.P.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Koigeldiev M.K.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Kurmanbaiuly Sh.**; doctor of history, prof, academician of NAS RK **Taimaganbetov J.K.**; doctor of sociology, prof, corresponding member of NAS RK **Shaukenova Z.K.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Derbisali A.**; doctor of political science, prof **Bizhanov A.K.**; doctor of History, prof **Kabuldinov Z.E.**; doctor of philology, prof, corresponding member of NAS RK **Kazhybek E.Z.**

Editorial staff:

Academician NAS Republic of Moldova **Belostechnik.G** (Moldova); Academician NAS Republic of Azerbaijan **Velikhanli N.** (Azerbaijan); Academician NAS Republic of Tajikistan **Nazarov T.N.** (Tajikistan); Academician NAS Republic of Moldova **Roshka A.** (Moldova) Academician NAS Republic of Moldova **Rusnak G.** (Moldova); Corresponding member of the NAS Republic of Azerbaijan **Muradov Sh.** (Azerbaijan); Corresponding member of the NAS Republic of Azerbaijan **Safarova Z.** (Azerbaijan); Associate professor of Economics **Vasilenko V.N.** (Ukraine), Associate professor of Law **Ustimenko V.A.** (Ukraine)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Social and Humanities.
[ISSN 2224-5294](#)

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N **10894-Ж**, issued 30.04.2010

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 500 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18

<http://soc-human.kz/index.php/en/arihiv>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2020

Address of printing house: «NurNaz GRACE», 103, Ryskulov str, Almaty.

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

<https://doi.org/10.32014/2020.2224-5294.23>

Volume 1, Number 329 (2020), 199 – 204

UDC 369.221.3

A.A. Kussainova, K.K. Dzhaparova, M.S. Zakirova

Kokshetau state university named after Sh. Uakikhanov, Kokshetau, Kazakhstan

E-mail: Kusainova-76@bk.ru, kadisha59@mail.ru, maral.1978@mail.ru

**PROBLEMS OF COMPULSORY SOCIAL INSURANCE SYSTEM
IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

Abstract. The article is devoted to the analysis of the functioning of the compulsory social insurance system in Kazakhstan. Coverage of the economically active population with compulsory social insurance is presented. Contains actual data of activity of JSC “State Social Insurance Fund”. A comparison of social benefits with the main socio-economic indicators has been made. Problems of the modern system of compulsory social insurance, according to the author’s vision, have been identified. Since the acquisition of State sovereignty and the transition to market relations, Kazakhstan has begun to form, at the present stage of development, its own financial system, corresponding to its state structure, economic development and social guidelines. Compulsory and voluntary social insurance has the functional “place” and an appointment in the structure of the current financial system of the Republic of Kazakhstan. Thus, the system of state compulsory social insurance, which has universal coverage, is one of the key links in the sphere of State financial relations in the composition of state extra budgetary funds and is represented by the State Social Insurance Fund, which has the legal status of the joint-stock company.

Key words: social insurance, labor, jobless population, social assignments, social payments, social reference points, obligatory social insurance, voluntary social insurance, social insurance fund, medical insurance.

The relevance of the topic. Compulsory pension insurance is represented by a non-state extra budgetary fund - the Unified Accumulative Pension Fund, which also has the legal status of the joint-stock company. Also from July 1, 2016, in accordance with the Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan No. 389, the “Social Health Insurance Fund” has been established, has the status of non-profit joint stock company, in order to implement universal compulsory social health insurance. Specialized types of compulsory social insurance, in particular, “Insurance of the employee against accidents in the performance of his employment (work) duties” and voluntary social insurance are realized through the formed insurance market of the Republic of Kazakhstan. At the same time, it should be noted, that voluntary social insurance is not allocated separately, but was implemented as the part of the 4th classes of personal insurance named: sickness insurance; annuity insurance; life insurance and accident insurance.

Since the establishment of the system of compulsory and voluntary social insurance in Kazakhstan, many key issues have been resolved and many problems have been overcome. At the initial stage of market reforms, there was no clear framework for the process not only of voluntary insurance, but also of compulsory social insurance by the state. Thus, at the initial stage of the transition to market relations, which were also characterized by high inflation, decline in production, unemployment, the possibility of development in the social sphere was very limited. And the role of the state was to create conditions to mitigate the negative consequences of the sharp decline in the standard of living of citizens, and to protect the poorest segments of the population. Naturally, the lion’s share of the costs of financing these conditions fell on the high-priority costs, as well as the deficit state budget.

In order to reduce the burden on the state budget and the branches of the social insurance system in an independent institution, the following actions have been taken:

- Introduction of compulsory health insurance in the period from 1996 to 1998, which failed due to lack of experience and incomplete work of the project, imperfections of the legislative framework at that time, economic instability, characterized by high inflation and high unemployment;

- Transition to the accumulative pension system since 1998, which has been successfully implemented to date, taking into account adjustments and timely changes;
- The establishment of the State Compulsory Social Insurance Fund in 1996, which was abolished by 2000;

The formation of the State Employment Promotion Fund, which was also abolished by 1999.

Thus, the state has taken action in the right direction towards the creation of an optimal system of social protection for the population of Kazakhstan. But their full realization and compliance with the objectives pursued in practical reality have become more difficult. This was due to a number of factors: an inappropriate economic component; society's lack of preparedness for fundamental change; the high level of the shadow economy; and imperfect financial and legal mechanisms.

Materials and methods of research. According to A.M. Kurmanov, the effective functioning of the compulsory social insurance system depends on the number of parameters: primarily on the extent of coverage of the economically active population; second, the amount of social contributions, accumulated in the State Social Insurance Fund (GFSS); third, the effectiveness of investing the Fund's assets in order to generate investment income and ultimately increase the funds intended for compulsory insurance [1].

In accordance with the standards and methodological recommendations of the International Labor Organization (ILO): "The economically active population (labor force) is the part of the population at the age, established to measure the economic activity of the population, ensuring the supply of labor for the production of goods and services. The active population includes those employed in all economic activities and unemployed persons". The first category includes all employed and unemployed, and the second category includes those who, for any objective reason, do not participate in public activity [2].

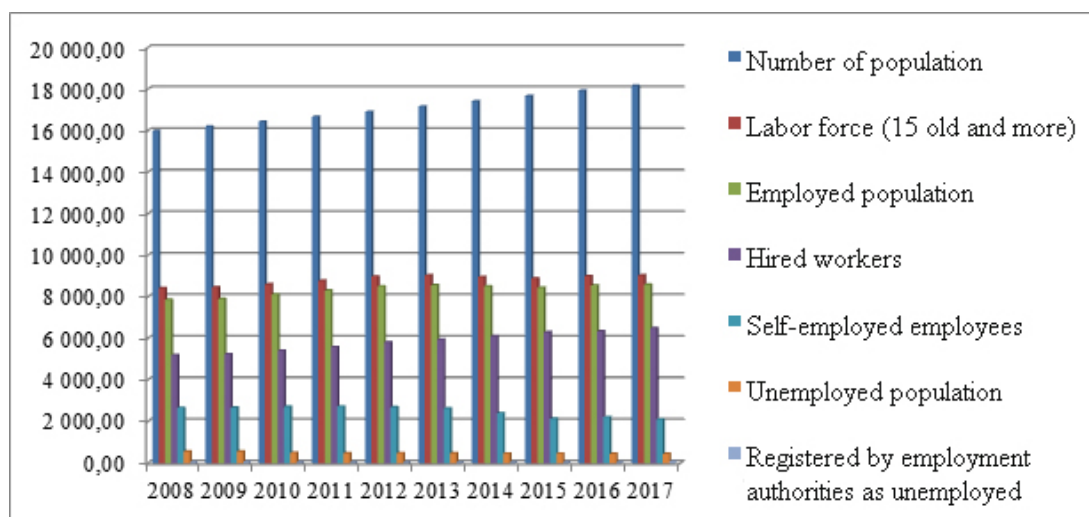

Figure 1 - Dynamics of change of population size of Kazakhstan and its economically active part in the period from 2008 to 2017, thousand people

Population dynamics are positive. This is due to the increase in life expectancy of the population and the increase in natural population growth (Basic socio-economic indicators of Kazakhstan. stat.gov.kz). These achievements are the result of overall economic development. At the same time, it should be noted, that the share of the economically active population in the demographic structure in the period from 2008 to 2013 is growing, then shows a decrease (Fig.1). Thus, in 2008 this indicator was 52.65%, and in 2017 49.7%. The reason is labor and educational emigration.

Next, consider the employment of the population in the labor force structure. The number of employed people in 2008 was 7,857.2 thousand, and there is a trend of growth until 2013, when a rather high figure of 8,570.6 thousand people was recorded. Or 94.8% in the labor force structure. 2014 and 2015 show a decline, similar to the labor force. This circumstance is due to crisis events and their consequences, which occurred in 2014 in the economy of Kazakhstan. Then there is a slight recovery of employment in 2016 by 1.42% and in 2017 by 0.37%. At the same time, in 2017 employment in the structure of the labor force amounted to 95% [3].

Considering the number of persons, registered with employment bodies in the structure of the unemployed population, the picture is mixed (Fig. 1). Even with the increase in employment and the decrease in unemployment and vice versa, the indicator of the number of unemployed registered with the employment authorities does not show a correlation relationship.

Table 1 - Percentage of unemployed population, registered in employment bodies, %

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
8,67	9,63	7,12	7,73	7,28	6,37	7,39	7,61	8,41	15,89

Compiled by the author on the basis of (Basic socio-economic indicators of Kazakhstan. stat.gov.kz)

Research results. Part of the reason for the increase in the number of registered employment bodies can be explained by the results of economic crises. For example, 2009 and 2014, when the decline in production led to a slight reduction in staff, their registration in employment centers. As well as wave-like surges among the population from the operation of public employment programs. During the period under study, state employment programs, such as the Employment Roadmap 2020, Youth Practice, Diploma to the Village and others are in operation, the mandatory condition of which is registration in employment bodies as unemployed. It is worth noting the result of 2017, when this indicator reached an unprecedented level - 15.89%. This is related to the approval and implementation of the “Program for the Development of Productive Employment and Mass Entrepreneurship for 2017 - 2021 Years” Yubek, which provides wide opportunities for the realization of the labor potential of the population [4, P.11].

Next, consider the coverage of the economically active population with compulsory social insurance.

Table 2 - Number of participants in compulsory social insurance, persons

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
5699829	5918268	6067628	5666667	5798670	5856811	5856270	5846153	5942416

Source: [2].

The number of participants in compulsory social insurance is not constant; the small increase in the number of participants is replaced by small decrease in the number. This situation is due to changes in the economic situation and changes in the demographic composition of the population. The highest rate of coverage of the economically active population by the compulsory social insurance system was recorded in 2011 and was 69.15% ; the lowest in 2012 - 63.09%.

Table 3 - Amounts of social contributions for participants of compulsory social insurance system, million tenge

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
60116	88932	130630	156174	183300	202925	225190	240248	263979	279838

Source: [2].

The amounts of money, accumulated in the State Social Insurance Fund of Kazakhstan in the period under study, have positive growth dynamics, regardless of the number of participants. The weighted average amount of social contributions for the 1st employee also has a positive increase in years.

With regard to the accumulation of social contributions, there are a number of the problems: irregular and late payment of social contributions by payers; transfer of social contributions not full; transfer of social contributions for several months by one payment [5]. As a result, the protection of a particular citizen and his family is very weak. There is a growing mistrust of the citizens to the state social protection system in the objectivity of calculations and timeliness of execution.

The analysis of the social risks, based on the number of participants in the compulsory social insurance system, and the participants, who received insurance payments on the occurrence of insurance cases, tends to increase social risks. Thus, in 2008, 1 insurance case was observed for every 17 people or 5.8% of the total number of participants of the GFSS, and 2015, 2016, 2017 - already 1 insurance case for every 8 people. On the one hand, this is a positive result, which testifies to the effectiveness of the current system of compulsory social insurance. On the other hand, if this trend continues, the problems of adequacy may arise in the near future, if adjustments are not made in a timely manner [6, P.64].

Table 4 - Average social benefits; average wages; minimum wages; average amounts of social contributions by years, tenge

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
4172	4745	5490	6282	7284	8540	9655	10761	11642	12208
5678	6382	7422	8443	9770	11399	12719	14058	15042	14773
9224	9660	10819	12830	15330	16962	17723	19200	20354	21699
167568	180094	202285	239738	280160	293134	292247	301252	321408	368449
9557	10024	12135	13818	15315	17310	18659	20729	22349	26744
60805	67333	77611	90028	101263	109141	121021	126021	142898	149663
12025	13717	14952	15999	17439	18660	19966	21364	22859	28284
10865	15603	22072	25739	32346	34995	38449	41024	45154	47092

Sources: lines 2, 3, 4, 5, 6, 9 - [2], lines 7.8 - [3].

1st line: investigated time period, years;

2nd line: average amounts of social benefits "In case of disability"

3rd line: average social benefits "In case of loss of survivor, tg.";

4th line: average amounts of social benefits "In case of loss of work, tg.";

5th line: average social benefits "In case of loss of income due to pregnancy and childbirth, tg.";

6th line: Average social benefits "In case of loss of income due to childcare after reaching the age of 1, tg.";

7th line: average wages, tg;

8th line: minimum wages, tg;

9th line: average amounts of social contributions, tg.

The approved calculation methodology is used to determine the social benefit for each type of social risk [7]. From the analysis of table 3, it can be shown that not one of the social benefits, except for social benefits "In case of loss of income due to pregnancy and childbirth" (taking into account the specifics of the calculation of the lump sum payment for several months) is not even equal to the minimum wage, but only a part of it [8, P.58].

Of particular note the fact of the amounts of social payments are even less, than the amounts of social contributions [9]. Accordingly, the logical question arises of individual facing, analyzed social risks to the fairness and appropriateness of the principle of solidarity in this case.

Social Security [benefits are progressive](#): they represent a higher proportion of a worker's previous earnings for workers at lower earnings levels. For example, benefits for a low earner (with 45 percent of the average wage) retiring at age 65 in 2019 replace about half of his or her prior earnings. But benefits for a high earner (with 160 percent of the average wage) replace about one-quarter of prior earnings, though they are larger in dollar terms than those for the low-wage worker [10, P.60].

Social Security provides a higher annual payout than private retirement annuities per dollar contributed [because](#) its risk pool is not limited to those who expect to live a long time, no funds leak out in lump-sum payments or bequests, and its administrative costs are much lower [11, P.147].

In the conclusion we would like to note, that in our opinion in the system of functioning of compulsory social insurance of the Republic of Kazakhstan at the current stage of development there is an acute problem of non-conformity of amounts of social contributions to the expectations of the population at the onset of most social risks. In this regard, the methodology for calculating social benefits for all approved social risks should be gradually adjusted.

А.А. Құсайынова, Қ.Қ. Джапарова, М.С. Закирова

Ш. Уалиханов атындағы Кокшетау мемлекеттік университеті, Кокшетау, Қазақстан

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МІНДЕТТІ ӘЛЕУМЕТТІК САҚТАНДЫРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖҰМЫС ІСТЕУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Аннотация. Мақала Қазақстандағы міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қызметін талдауға арналған. Міндетті әлеуметтік сақтандырумен қамтамасыз етілген экономикалық белсенді халық қамтылған. Онда «Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры» АҚ қызметі туралы нақты мәліметтер бар. Әлеуметтік төлемдерді негізгі әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштермен салыстыру жүргізілді. Авторлардың көзқарасы бойынша міндетті әлеуметтік сақтандырудың қазіргі заманғы жүйесінің проблемалары анықталды. Қазақстан Республикасында мемлекеттік егемендік алған және нарықтық қатынастарға көшкен сәттен бастап қалыпташу басталды және дамудың қазіргі кезеңінде оның мемлекеттік құрылымына, экономикалық дамуы мен әлеуметтік бағдарына сәйкес келетін жеке қаржы жүйесі қалыптасты. Міндетті және ерікті әлеуметтік

сақтандыру Қазақстан Республикасының қолданыстағы қаржы жүйесінің құрылымында өзінің функционалдық «орны» және тағайындалуына ие. Мәселен, жалпыға бірдей қамтылған мемлекеттік міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесі мемлекеттік бюджеттен тыс қорлар құрамындағы мемлекеттік қаржылық қатынастар саласының негізгі буындарының бірі болып табылады және акционерлік қоғамның құқықтық мәртебесі бар мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры ұсынады.

Қалыптасқан әлеуметтік сақтандыру жүйесі қазіргі Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық қатынастарының маңызды және қажетті элементі болып табылады. Республиканың міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесінің негіздерін айқындайтын заңнамалық база әзірленді. Оның сақтандырудың басқа түрлерінен (мүлкті, көлік құралдарын және т.б. сақтандыру) принципті айырмашылығы ол еңбек қызметіне қатысудың мүмкін еместігіне байланысты адамды материалдық қамтамасыз етуді жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Сондықтан әлеуметтік сақтандырумен бірінші кезекте жалдамалы қызметкерлер мен өз еңбегінің есебінен өмір сүретін адамдар қамтылған, олардың негізгі көзі жалақы немесе табыс болып табылады. Осылайша, астында міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесімен нормалар мен ережелердің жиынтығын белгілейтін және кепілдік беретін мемлекет арасындағы қатынастарды реттеуші міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қатысушыларының мүдделері жүзеге асырылады.

Еліміздегі қалыптасқан міндетті әлеуметтік сақтандырудың негізгі принциптері мыналар болып табылады: Қазақстан Республикасының Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы заңнамасын сақтаудың және орындаудың жалпыға бірдей болуы; әлеуметтік төлемдерді қамтамасыз ету үшін қолданылатын шараларға мемлекеттің кепілдік беруі; әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатысудың міндеттілігі; әлеуметтік тәуекелдер туындаған кезде әлеуметтік төлемдерге әлеуметтік аударымдарды пайдалану; міндетті әлеуметтік сақтандыру жүйесіне қатысушылардың әлеуметтік тәуекелдері басталған кезде әлеуметтік төлемдердің міндеттілігі; міндетті әлеуметтік сақтандыруды қамтамасыз ететін мемлекеттік органдардың қызметіндегі жариялылық.

Айта кету керек, қазіргі әлеуметтік аударымдар міндетті түрде орындау сипатына ие. Бұл ретте, әлеуметтік төлемдер және әлеуметтік қатер басталғанда ғана алуына болады жүйеге қатысушылар, яғни адамдар зейнетақы мен әлеуметтік төлемдердің мөлшері мен көлемі төленген әлеуметтік аударымдар жатады. Қолданыстағы әлеуметтік қорғау жүйесінің тиімді жұмыс істеуіне кедергі келтіретін негізгі кемшіліктері мыналар болып табылады: жетілдірілмеген заңнама; әлеуметтік саланы реттейтін заңнама негізінен әлеуметтік тәуекелдер және төлемдер үшін негіздер бойынша емес, төлем түрлері бойынша қалыптастырылған; әділдіктің жеткіліксіздігі және төмен ынталандырулар - әлеуметтік жәрдемақы алу құқығын іске асыру кезінде салық аударымдарын жүзеге асыратын экономиканың формальды секторы қызметкерлерінің есептен шығармаған адамдардың алдында артықшылықтарының болмауы; әлеуметтік төлемдер алу процесін қадағалау үшін жеке сәйкестендіру жүйесі қалыптасу сатысында жеткіліксіз ашықтық.

Түйін сөздер: әлеуметтік сақтандыру, еңбек, жұмыссыз халық, әлеуметтік тағайындаулар, әлеуметтік төлемдер, әлеуметтік бағдарлар, міндетті әлеуметтік сақтандыру, ерікті әлеуметтік сақтандыру, әлеуметтік сақтандыру қоры, медициналық сақтандыру.

А.А. Кусаинова, К.К. Джапарова, М.С. Закирова

Кокчетавский государственный университет
им.Ш. Валиханова, г. Кокшетау, Республика Казахстан

ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация. Статья посвящена анализу функционирования системы обязательного социального страхования в Казахстане. Представлен охват экономически активного населения обязательным социальным страхованием. Содержит фактические данные деятельности АО «Государственный фонд социального страхования». Проведено сравнение социальных выплат с основными социально-экономическими показателями. Определены проблемы современной системы обязательного социального страхования по мнению авторов. С момента обретения государственного суверенитета и перехода к рыночным отношениям в Республике Казахстан начала формироваться и на современном этапе развития сформирована собственная финансовая система, соответствующая ее государственному устройству, экономическому развитию и социальным ориентирам. Обязательное и добровольное социальное страхование имеют свое функциональное «место» и назначение в структуре действующей финансовой системы Республики Казахстан. Так, система государственного обязательного социального страхования, имеющая всеобщий охват, является одним из ключевых звеньев сферы государственных финансовых отношений в составе государственных внебюджетных фондов и представлена Государственным фондом социального страхования, имеющим правовой статус акционерного общества.

Создающаяся система социального страхования стала важнейшим и необходимым элементом социально-экономических отношений современного Казахстана. Разработана законодательная база, определяющая основы системы обязательного социального страхования республики. Ее принципиальное отличие от других видов страхования (страхования имущества, транспортных средств и т.д.) состоит в том, что она обеспечивает защиту человека от материальной необеспеченности в связи с невозможностью участия в трудовой деятельности. Поэтому социальным страхованием в первую очередь охвачены наемные работники и люди, живущие за счет собственного труда, основным источником существования которых является заработная плата или доход.

Таким образом, под системой обязательного социального страхования понимается совокупность норм и правил, устанавливаемых и гарантируемых государством, регулирующих отношения между участниками системы обязательного социального страхования.

Основными принципами обязательного социального страхования являются: всеобщность соблюдения и исполнения законодательства Республики Казахстан об обязательном социальном страховании; гарантирование государством мер, применяемых для обеспечения социальных выплат; обязательность участия в системе социального страхования; использование социальных отчислений на социальные выплаты при наступлении социальных рисков; обязательность социальных выплат при наступлении социальных рисков участников системы обязательного социального страхования; гласность в деятельности государственных органов, обеспечивающих обязательное социальное страхование.

Следует отметить, что социальные отчисления носят обязательный характер. При этом, социальные выплаты при наступлении социальных рисков могут получать только участники системы, т.е. лица, за которых уплачивались социальные отчисления, и размер социальных выплат зависит от размера уплаченных социальных отчислений. Основными недостатками действующей системы социальной защиты, препятствующими ее эффективному функционированию, являются: несовершенное законодательство; законодательство, регулирующее социальную сферу, сформировано в основном по видам выплат, а не по социальным рискам и основаниям для выплат; недостаточная справедливость и низкие стимулы – отсутствие преимуществ работников формального сектора экономики, осуществляющих налоговые отчисления, перед теми, кто не отчисляет, при реализации права на получение социальных пособий; недостаточная прозрачность на стадии становления находится система индивидуальной идентификации для отслеживания процесса получения социальных выплат.

Ключевые слова: социальное страхование, труд, безработное население, социальные назначения, социальные выплаты, социальные ориентиры, обязательное социальное страхование, добровольное социальное страхование, Фонд социального страхования, медицинское страхование.

Information about authors:

Kusainova A.A., Master of Science in Economy, Kokshetau state university named after Sh. Uakikhanov, Kokshetau, Kazakhstan; Kusainova-76@bk.ru; <https://orcid.org/0000-0003-0231-2174>

Dzharparova K.K., Candidate of Science in Economy, Senior Teacher, Kokshetau state university named after Sh. Uakikhanov, Kokshetau, Kazakhstan; kadisha59@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0001-5610-7825>

Zakirova M.S., Master of Science in Economy, Kokshetau state university named after Sh. Uakikhanov, Kokshetau, Kazakhstan; maral.1978@mail.ru; <https://orcid.org/0000-0003-3478-8185>

REFERENCES

- [1] Social Security Finance: Textbook / Edited by Prof. S.M. Omirbayev. Authors: R.D. Akashev, A.M. Kurmanov, C.K. Kudaibergenov, C.M. Ommirbayev. Astana: Saryarka, 2012. 307 p.
- [2] State Social Insurance Fund of the Republic of Kazakhstan: Electronic resource www.gfss.kz.
- [3] Main socio-economic indicators of the Republic of Kazakhstan: Electronic resource www.stat.gov.kz.
- [4] Pavlyuchenko V.G. Social Insurance: Textbook. Moscow. 2007. 255 p.
- [5] Report “Compulsory Social Insurance System” by Kurmanov A.M., President of JSC “State Social Insurance Fund” in the collection of the international conference “Social Security in Conditions of World Crisis”. Astana, 2010. 190 p.
- [6] Roik V.D. Social Security Framework. M.: Ankil, 2005. 256 p.
- [7] Official website of the Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan <https://doi.org/10.32014/2018.2224-5294.8>
- [8] Roik V.D. Occupational Risk Social Insurance. M.: RAGS, 2005. 272 p.
- [9] Skamai L.G., Mazurina T.Ju. Insurance business: Textbook. M.: INFRA-M, 2004. 256 p.
- [10] N.M. Sherimova, S.A. Rakhimova. The essence and features of innovative management. News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Vol. 4. Number 326. 2019. P.59-66. <https://doi.org/10.32014/2019.2224-5294.137>
- [11] Zakirova M.S., Belgibaeva A.S., Ashimova I.D. Unemployment among young people in Kazakhstan. News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Vol. 4. Number 326. 2019. P.147-152 <https://doi.org/10.32014/2019.2224-5294.150>

**PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE
IN THE JOURNALS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

<http://soc-human.kz/index.php/en/arhiv>

Редакторы: *М. С. Ахметова, Г. Б. Халидуллаева, Д. С. Аленов*
Верстка на компьютере *А.М. Кульгинбаевой*

Подписано в печать 10.02.2020
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
16,5 п.л. Тираж 500. Заказ 1.